

עניינים תוכן

3.....	מבוא
5.....	פרק 1 : רקע היסטורי
5.....	1.1 : האישה היהודייה בא"י במרחב הציבורי והפוליטי
9.....	1.2 : אופן הקמת הפלמ"ח : סיבות להקמה, תהליך גיוס
10.....	1.3 : התפקיד שימש הפלמ"ח
11.....	1.4 : מעמד הנשים בזירה הציבורית והצבאית בעולם
13.....	פרק 2 : גיוס נשים מהישוב היהודי לצבא הבריטי
20.....	פרק 3 : גיוס נשים לפלמ"ח
21.....	3.1 : סיבות לגיוס הנשים לפלמ"ח, תהליך גיוסן, תפקידים
26.....	סיכום
28.....	ביבליוגרפיה

מבוא

המאה ה-20 עמדה בסימן שינוי היסטורי מבחינת מעמדה של האישה במרחב הציבורי והמשפחתי. השינוי לא נולד בן רגע, אלא היה תולדה של מהלכים היסטוריים רחבים, בעלי השפעות מרחיקות לכת, כמו המהפכה התעשייתית (החל מאמצע המאה ה-18 ועד אמצע המאה ה-19) מלחמת העולם הראשונה ולבסוף מלחמת העולם השנייה. אחד מהסממנים המרכזיים של שינוי במעמדה של האישה היה שיתופה במרחב הציבורי ככוח בעל יכולת לתרום ולהשפיע על מהלכים. בדומה לתהליך העולמי, גם ביישוב היהודי תהליך זה בא לידי ביטוי, שכן א"י הייתה מושפעת בעיקר מהלחימה בין המעצמות, והיישוב היהודי תמך באידאולוגיה סוציאליסטית של שוויון בין האזרחים, וכזוהי היה לו קל יותר או נוח יותר לקבל על עצמו את השינוי במעמדה של האישה. בעבודה זו אבדוק האם השינויים ההיסטוריים הללו, הן בעולם והן בא"י על כל ההיבטים – פוליטיים, חברתיים וביטחוניים השפיעו גם על ההחלטה לגייס נשים לשורות הפלמ"ח.

שאלת המחקר : כיצד הושפע גיוס האישה לפלמ"ח בישוב היהודי בא"י (1942-1948) ממהלכים היסטוריים כללים שקרו בעולם ובא"י, ואיך בא לידי ביטוי בתפקידי הנשים בפלמ"ח?

הפלמ"ח היווה מנוע צמיחה לחברה היהודית בארץ ישראל בשנים האלו (1941-1948), והיה לו חלק מרכזי בהגשמה הצבאית היהודית, גם בהמשך בדמותו של צה"ל. גם בכל הקשור לשילובה של האישה היהודייה בתרומה הציבורית, לפלמ"ח היה חלק מרכזי¹. עיקרון מרכזי בגישה הציונית הוא עיקרון השוויון בין הפרטים בקבוצה, ללא הבדלי מין, ברוח השוויון הסוציאליסטי החדש של התקופה המדוברת, כפי שהזכרתי גם קודם.

בפלמ"ח התקצבו ההחלטות של היישוב היהודי לכדי שינוי תודעתי וחברתי ועל כן המשמעות של גיוס הנשים לפלמ"ח כשוות בין שווים היא חשובה להבנת כוחם של תהליכים היסטוריים עולמיים ומקומיים. עשייתו של הפלמ"ח הושפעה מהנעשה בעולם ובא"י ועל כן גם ההחלטות שהתקבלו במסגרתו. בעבודה זו אבחן כיצד כניסתן של הנשים למרחב הציבורי – פוליטי וחברתי השפיע על ההחלטה לגייס נשים לפלמ"ח וכיצד, האם לארגונים הנשיים הייתה השפעה על כך, ישירה או עקיפה. אבדוק האם מלחמות העולם ראשונה ושנייה השפיעה, ואם כן כיצד, האם יש קשר לכך שנשים רבות בצבאות הגדולים החלו להתגייס לשורות הצבא בכל מיני תפקידים, אפילו תפקידי לוחמה. אדון בתהליך ההיסטורי של גיוס נשים לצבאות הגדולים, עד כמה הייתה התופעה נפוצה ומדוע נשים הרגישו צורך לתרום גם במאבק הצבאי, דבר שלא היה עד כה. כמו כן, אדון ארוכות בגיוס הנשים לצבא הבריטי, הן לגדוד העברי תחילה והן לצבא הבריטי בעיקר לחיל הנשים ATS- החל מדצמבר 1941. כיצד הפלומות בכל הנוגע לגיוס נשים לצבא הבריטי ביסס את השטח עד לקבלת ההחלטה לגיוס נשים לפלמ"ח, מדוע גיוס הנשים לצבא הבריטי הניע את מקבלי ההחלטות ביישוב היהודי ובפלמ"ח לאפשר גיוס של נשים לשורותיו של הפלמ"ח, וכיצד. אציג גם עדויות רבות של נשים בפלמ"ח אודות אופן קבלתן שבפלמ"ח, התפקידים שלהן, הקשיים שלהן ועוד על מנת להראות כיצד בפועל נתפסו נשים אלו בשורות הארגון ומה היה תפקידן, דבר המצביע על מעמדם בחברה היהודית בא"י.

מבנה העבודה :

¹ מאיר פעיל, פלמ"ח – הכוח המגויס של "ההגנה", אוניברסיטת תל אביב, 1996. עמ' 51. (פעיל, פלמ"ח)

פרק 1 : רקע היסטורי

בפרק זה אציג מידע תאורטי אודות כניסתה של האישה העבריה בא"י לפוליטיקה היישובית, מה היה התהליך, מה היה הצורך, כיצד התקבלה האישה העבריייה בזירה הגברית באותם שנים. כמו כן אציג מידע אודות ארגונים נשיים וולנטרים כמו ויצ"ו ו"הדסה" שסייעו לכניסתה של האישה העבריייה לפוליטיקה בא"י. בנוסף, אציג מידע אודות הפלמ"ח, הרקע להקמתו, למה הפלמ"ח שימש לאורך השנים, מה היה הרקע ההיסטורי הכללי בעולם בתקופה זו, פרוץ מלחמת העולם השנייה ועד 1948, מה היו הצרכים של מדינות בכל הקשור לצבא ומה הייתה האווירה המגדרית בעולם מבחינת קידום האישה במרחב הציבורי.

1.1 : האישה היהודייה בא"י במרחב הציבורי והפוליטי

עד מלחמת העולם הראשונה קשה להתייחס בצורה מחקרית למעמד האישה (בכל העולם), שכן היה זה מעמד מקבוע שלא עבר טלטלות היסטוריות אשר השפיעו עליו, נשים לא גילו כל רצון או עניין להשתתף בזירה הציבורית, בטח שלא בפוליטיקה. במיוחד לנשים שהיו חלק מהאימפריה העות'מאנית, בדומה לנשים ביישוב היהודי - הנשים באימפריה העות'מאנית סבלו מהגבלות רבות – צניעות ושמירה על טוהרה של האישה ושמה הטוב היה ערך חשוב בכבוד הנשי ובכבוד המשפחה המוסלמית. תפיסה זו אפיינה מאוד את החברה העות'מאנית וכן את מוסדות המדינה, בניהם מערכת המשפט. רוב ההגבלות היו בהקשר של צניעות האישה והדרתה מהמרחב הציבורי שהיה מרחב גברי בלבד. נשים וגברים חיו במעגלי חיים נפרדים. לאישה הייתה דומיננטיות בביתה והיא נדרשה להתרחק עד כמה שניתן, כאמור, מרשות הרבים.² כמובן שבמהלך המאה ה-19 מקומה של האישה במרחב הציבורי גדל, אך עדיין היה מצומצם באופן משמעותי מזה של הגבר, עד כדי שלא ניתן להשוות בין השניים. החלוצות של עלייה שנייה גילו כי הן מסווגות כעובדות משק הבית והן התקבלו כשכירות לקבוצת הפועלים ולא כחברות. הנחת המוצא היתה ונותרה שיש עבודה שהיא "טבעית" לאישה ועבודה שהיא "טבעית" לגבר, והנחה בסיסית זו גברה על עקרון הסוציאליזם שדורש שיווין מלא בין הפרטים בקהילה.³

בישוב היהודי נשים לא גילו עניין רב בהשתתפות הפוליטית, עד מלחמת העולם הראשונה, אפילו הנשים הסוציאליסטיות ביותר, שדגלו בשיווין, והשקיעו מרץ רב בכניסה לשוק העבודה, לא רצו לקחת חלק בפוליטיקה היישובית. הצהרת בלפור בשנת 1917 הביא לשינוי הראשון בהיבט זה, בעיקר בעקבות האופוריה שהצהרה הפיחה בישוב היהודי – שחרור הארץ מהשלטון העות'מאני והקמת יישות ציונית. כניסתה של הצבא הבריטי לארץ ישראל בישרה התארגנות מחודשת של ועדים מקומיים, יוזמה כלל ארצית ליצירת נציגות מאוחדת ליהודי הארץ ואספת נבחרים.⁴ בהמשך להתארגנויות חדשות אלו החלו להתפתח אגודות פוליטיות מקומיות של נשים, שראו

² ירון, בן נאה "נשים ומגדר נשי בראי תקנות יהודי האימפריה העות'מאנית במאות ט"ז-י"ח", פעמים 2005, עמ' 127.
³ יונית, עפרון, "אחיות, לוחמות ואימהות: אתוס ומציאות במבחן בנות דור "1948, עיונים בתקומת ישראל 10, 2000 עמ' 355 (להלן: עפרון, אחיות).

⁴ אספת נבחרים: ארגון שמטרתו לייצג את כ יהודי א"י והאינטרסים המשותפים שלהם.
⁵ מרגלית שילה, נשים מגדר ותולדות היישוב היהודי בארץ ישראל: הישגים ויעדים, **קתדרה לתולדות ארץ ישראל ויישוביה**, 150, עמ' 127, 154, 2014. (להלן: מרגלית, נשים ומגדר).